

MANUAL PËR PUNË ME TË RINJTË MBI METODAT E EDUKIMIT JOFORMAL PËR TRAJTIMIN E KORRUPSIONIT NË SEKTORIN PUBLIK

BURIM PRAKTIK MËSIMOR PËR PUNËTORËT RINORË,
AKTORËT E SHOQËRISË CIVILE, EDUKATORËT,
FASILITATORËT DHE AKTORËT E KOMUNITETIT

Publikim shoqëruar i Toolkit-it për raportimin e korrupsionit
në sektorin publik dhe materialeve të trajnimit mbi korrupsionin
në sektorin publik

Zhvilluar në kuadër të projektit “Me digjitalizim kundër korrupsionit”
(Erasmus+)

ERASMUS-YOUTH-2023-CB

Emri i projektit: "With Digitalisation Versus Corruption" në kuadër të programit Erasmus Youth 2023 - Ndërtimi i kapaciteteve në fushën e rinisë - Ballkani Perëndimor.

Numri i projektit: 101131572

Projekti "With Digitalisation Versus Corruption" bashkëfinancohet nga Bashkimi Evropian.

Koordinator:

NVO Naučno-istraživačko udruženje za umjetnost, kulturno-obrazovne programe i tehnologiju EPEKA (EPEKA ME) – Montenegro

Organizatrat pjesëmarrëse:

- Znanstveno-raziskovalno združenje za umetnost, kulturne in izobrazevalne programe in tehnologijo EPEKA, socialno podjetje (EPEKA SI) – Sllovenia
- Phiren amenca international network (Phiren amenca) – Belgjikë
- Privatna nauchna ustanova institute za primeneti istrazuvanja za biznis Skopje (IARB) – Republika e Maqedonisë së Veriut
- Gagnsaei samtök gegn spillingu (TI-IS) – Islandë
- Qendra open doors (OPEN DOORS) – Shqipëri
- EPEKA Berlin EV (EPEKA BERLIN EV) – Gjermani
- Europe for you, z.s. (EUROPE FOR YOU) – Çeki
- Center for education and training Prizren (CET-PRIZREN) – Kosovë
- Scientific and research association for art, cultural an educational programmes and technology EPEKA (EPEKA Serbia) – Serbi
- Fundacija europejski instytut outsourcingu (EOIF) – Poloni
- Udruženje Akustikum - muzicka omladina JMBH (AKUSTIKUM) – Bosnjë dhe Hercegovinë
- Lxkia izcilik ve doga sporlari kulubu dernegi (LIDOSK) – Turqi
- Arcigay (ACIGAY APS) – Itali
- Transparency International Islandija (TI-IS) – Islanda
- Skupnost Občin Slovenije - Sllovenia
- Institut Jožef Stefan - Sllovenia

Autori:

- Scientific and research association for art, cultural an educational programmes and technology EPEKA (EPEKA Serbia) – Serbi
- NVO Naučno-istraživačko udruženje za umjetnost, kulturno-obrazovne programe i tehnologiju EPEKA (EPEKA ME) – Montenegro
- Znanstveno-raziskovalno združenje za umetnost, kulturne in izobrazevalne programe in tehnologijo EPEKA, socialno podjetje (EPEKA SI) – Sllovenia
- Transparency International Islandija (TI-IS) – Islanda

MOHIM PËRGJEGJËSIE

Informacionet dhe pikëpamjet e paraqitura në këtë Paketë mjetesh janë të Institutit për Kërkime të Aplikuara për Biznes dhe nuk pasqyrojnë domosdoshmërisht opinionin zyrtar të Bashkimit Evropian apo të ndonjë institucioni tjetër financues. As institucionet e Bashkimit Evropian dhe as ndonjë person që vepron në emër të tyre nuk mund të mbahen përgjegjës për përdorimin që mund t'i bëhet informacionit të përfshirë këtu.

përmbajtja

04	PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE	15	MJETE PËR PUNËTORËT RINORË
05	HYRJE	17	NGA TË MËSUARIT TEK VEPRIMI
07	KONTEKSTI DHE ARSYETIMI	19	REFLEKTIME PËRFUNDIMTARE
08	KORNIZA ARSIMORE	20	BURIME DHE REFERENCA
10	TEMAT KRYESORE TË MANUALIT	22	SHTOJCA
12	METODAT DHE AKTIVITETET E EDUKIMIT JOFORMAL		

PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE

Ky manual mbështet punëtorët rinorë, edukatorët, fasilitatorët dhe organizatat komunitare që duan të trajtojnë korrupsionin në sektorin publik përmes edukimit joformal. Ai plotëson Toolkit-in për raportimin e korrupsionit në sektorin publik dhe materialet e trajnimit mbi korrupsionin në sektorin publik duke u fokusuar te metodologjia: si të krijohen hapësira të sig-urta mësimore, të udhëhiqet reflektimi, të lehtësohen ushtrime praktike dhe të mbështeten pjesëmarrësit që të kalojnë nga ndërgjegjësimi te veprimi.

Manuali e trajton korrupsionin në sektorin publik jo vetëm si çështje ligjore apo administrative, por edhe si sfidë qytetare, etike dhe arsimore. Kur korrupsioni prek prokurimin publik, arsimin, shëndetësinë, mbështetjen sociale, planifikimin urban, qeverisjen lokale ose qasjen në shër-bime publike, ai dobëson besimin dhe minon drejtësinë. Të rinjtë shpesh i përjetojnë drejtpër-drejt këto pasoja, por mund të mos kenë gjuhën, vetëbesimin ose mjetet për t'i analizuar dhe për t'iu përgjigjur në mënyrë konstruktive.

Për këtë arsye, manuali kombinon temat e integritetit publik me metodat e punës rinore. Ai ofron koncepte kryesore, aktivitete pjesëmarrëse, udhëzime për fasilitatorë, mjete reflektimi, modele punëtorish dhe ide për veprim lokal. Qëllimi i tij nuk është t'i kthejë fasilitatorët në hetues apo këshilltarë ligjorë, por t'i ndihmojë ata të nxisin mendimin kritik, integritetin, lloga-ridhënien dhe pjesëmarrjen demokratike në mënyra praktike, gjithëpërfshirëse dhe të rëndë-sishme për jetën e përditshme.

HYRJE

Rreth projektit

DigitalVScorrupt është një projekt Erasmus+ për ngritjen e kapaciteteve që synon të luftojë korrupsionin në Bashkimin Evropian dhe në Ballkanin Perëndimor përmes mjeteve digjitale, aktiviteteve mësimore dhe fuqizimit të të rinjve, punëtorëve rinorë, aktorëve të shoqërisë civile dhe profesionistëve.

Korrupsioni është një fenomen kompleks social, politik dhe ekonomik që prek të gjitha vendet. Në sektorin publik, korrupsioni dobëson institucionet, ul besimin te qeveria, shtrembëron vendimmarrjen dhe minon qasjen e barabartë në shërbime publike. Ai i dëmton qytetarët drejtpërdrejt duke ulur cilësinë e arsimit, shëndetësisë, mbrojtjes sociale, infrastrukturës dhe shërbimeve të tjera që duhet t'i shërbejnë interesit publik.

Projekti i përgjigjet nevojës për edukim antikorrupsion praktik, të qasshëm dhe miqësor për të rinjtë. Ai mbështet mësimin joformal, bashkëpunimin ndërsektorial dhe pjesëmarrjen qytetare, duke eksploruar gjithashtu se si mjetet digjitale mund të forcojnë transparencën, raportimin, mbikëqyrjen publike dhe llogaridhënien institucionale.

Rreth manualit

Ky manual është një burim shoqëruar i Toolkit-it për raportimin e korrupsionit në sektorin publik dhe i materialeve të trajnimit mbi korrupsionin në sektorin publik. Ndërsa toolkit-i shpjegon konceptet, rreziqet dhe rrugët e raportimit, dhe materialet e trajnimit i kthejnë këto tema në njësi mësimore modulare, ky manual fokusohet te praktika e fasilimitit.

Ai është i projektuar për njerëzit që drejtojnë punëtorë, kurse trajnimi, shkëmbime rinore, dialogë komunitarë, fushata lokale ose sesione për zhvillimin e stafit. Manuali i ndihmon fasilitatorët të zgjedhin metoda të përshtatshme, të punojnë me tema të ndjeshme, ta përshtatin përmbajtjen për grupe të ndryshme dhe ta lidhin mësimin antikorrupsion me pjesëmarrjen qytetare dhe veprimin lokal.

Si të përdoret manuali

Përdoreni manualin si një kornizë fleksibile dhe jo si një kurrikulë të ngurtë. Disa përdorues mund të punojnë në të gjithë rendin e seksioneve; të tjerë mund të zgjedhin vetëm pjesët që i

përshtaten një punëtorie, shkëmbimi rinor, aktiviteti shkollor ose nisme komunitare të caktuar. Rezultatet më të forta zakonisht vijnë kur fasilitatorët kombinojnë tre elemente: një bazë të qartë konceptuale, metoda pjesëmarrëse dhe kohë për reflektim. Pjesëmarrësit nuk duhet vetëm të marrin informacion, por edhe të analizojnë sisteme, të diskutojnë dilema, të praktikojnë përgjigje dhe të imagjinojnë se si duket integriteti në institucionet dhe komunitetet e tyre.

- Përdorni temat kryesore në Seksionin 3 për të krijuar një fjalor të përbashkët dhe një bazë konceptuale.
- Zgjidhni dhe përshtatni aktivitetet në Seksionin 4 sipas moshës, përvojës dhe kontekstit të pjesëmarrësve.
- Përdorni Seksionet 5 dhe 6 kur planifikoni fasilitimin, partneritetet, komunikimin, ndjekjen dhe veprimet lokale.
- Shfrytëzoni shtojcat për elemente të gatshme punëtorish, pyetje reflektimi dhe mjete të thjeshta planifikimi.

KONTEKSTI DHE ARSYETIMI

Korrupsioni në sektorin publik është veçanërisht i dëmshëm sepse lidhet me institucione që menaxhojnë burime kolektive, autoritet publik dhe shërbime nga të cilat njerëzit varen në jetën e përditshme. Kur vendimet ndikohen nga ryshfeti, favorizimi, konfliktet e fshehura të interesit, patronazhi ose abuzimi me detyrën, rezultati nuk është vetëm humbje financiare. Qytetarët përjetojnë kohë më të gjata pritjeje, cilësi më të dobët shërbimesh, trajtim të pabarabartë dhe një ndjenjë në rritje se rregullat nuk vlejnë njësoj për të gjithë.

Për të rinjtë, këto efekte mund të ndihen të menjëhershme. Qasja në bursa, arsim, strehim publik, mbështetje sociale, punë, transport, leje ose objekte komunitare mund të ndikohet nga procedura të paqarta ose trajtim i pabarabartë. Nëse korrupsioni normalizohet, të rinjtë mund të humbin besimin në institucionet publike dhe të fillojnë ta shohin ndikimin informal si më efektiv se pjesëmarrja qytetare apo sundimi i ligjit.

Kjo e bën edukimin antikorrupsion një fushë të rëndësishme për punën rinore dhe mësimin joformal. Nuk bëhet fjalë për t'i kthyer të rinjtë në ekspertë ligjorë. Përkundrazi, bëhet fjalë për t'i ndihmuar ata të kuptojnë se si duhet të funksionojnë institucionet, si e shtrembëron korrupsioni jetën publike, cilat shenja paralajmëruese të kërkojnë, si të përgjigjen në mënyrë të sigurt dhe si të kontribuojnë në një kulturë integriteti dhe llogaridhënieje.

Në kontekstin evropian, transparencë, barazia para ligjit dhe administrata publike e përgjegjshme janë të lidhura ngushtë me vlerat demokratike dhe me përpjekjet më të gjera për të forcuar sundimin e ligjit në Ballkanin Perëndimor dhe në gjithë Evropën. Prandaj, ky manual e vendos mësimin antikorrupsion brenda një kornize më të gjerë të etikës publike, pjesëmarrjes qytetare, të drejtave dhe besimit shoqëror.

KORNIZA ARSIMORE

1. Pse edukim joformal?

Edukimi joformal ofron një qasje fleksibile, pjesëmarrëse dhe të përqendruar te nxënësi, që u lejon pjesëmarrësve të eksplorojnë çështje komplekse publike përmes përvojës, dialogut dhe reflektimit. Korrupsioni nuk është temë që mësohet lehtë vetëm përmes përkufizimeve. Njerëzit kanë nevojë për hapësirë për të testuar ide, për të diskutuar zona gri, për të krahasuar këndvështrime dhe për t'i lidhur konceptet e sektorit publik me situata të përditshme.

Lojërat me role, ushtrimet e hartëzimit, analiza e rasteve, simulimi, debati, mjetet vizuale dhe teatri-forum mund t'i bëjnë çështjet institucionale të kuptueshme pa i thjeshtuar tepër. Ato gjithashtu ndihmojnë pjesëmarrësit të praktikojnë arsyetimin etik, komunikimin, zgjidhjen e problemeve dhe vendimmarrjen e sigurt.

2. Parimet kryesore të të nxënit

Ky manual bazohet në parimet e mëposhtme të të nxënit, të cilat janë veçanërisht të rëndësishme kur trajtohen integriteti publik, besimi dhe përgjegjësia qytetare:

- Të mësuarit duke bërë: pjesëmarrësit i kuptojnë më thellë konceptet e sektorit publik kur analizojnë shembuj, hartëzojnë sisteme dhe testojnë vetë përgjigje.
- Reflektimi dhe mendimi kritik: koha për përmbledhje ndihmon nxënësit t'i lidhin rreziqet e korrupsionit në sektorin publik me mjediset dhe supozimet e tyre.
- Pjesëmarrja dhe përfshirja: të gjithë pjesëmarrësit duhet të kenë mundësi të kontribuojnë, pavarësisht prejardhjes arsimore, njohurive institucionale ose përvojës së mëparshme.
- Siguria dhe respekti: fasilitatorët duhet të krijojnë kushte në të cilat njerëzit mund të flasin sinqerisht pa frikë nga poshtërimi, ekspozimi ose presioni politik.
- Lidhja midis vlerave dhe praktikës: integriteti, drejtësia, transparenca dhe llogaridhënia duhet të diskutohen si praktika të përditshme, jo si ideale abstrakte.

3. Roli i punëtorit rinor

Në këtë fushë, punëtori rinor ose fasilitatori nuk është kryesisht ligjërues. Roli i tij është të udhëheqë procesin e të nxënit, të bëjë pyetje sqaruese, të strukturojë pjesëmarrjen, të mbrojë atmosferën e grupit dhe t'i ndihmojë pjesëmarrësit të kalojnë nga shembujt te kuptimi. Fasili-

tatorët duhet të nxisin kureshtjen, reflektimin etik dhe realizmin, duke shmangur sensacionalizmin, akuzat publike ose pretendimet e pambështetura për persona të caktuar.

Punëtorët rinorë mund të veprojnë gjithashtu si ura midis të rinjve dhe komunitetit më të gjerë. Duke e lidhur mësimin antikorrupsion me institucionet lokale, organizatat e shoqërisë civile, shkollat, mediat dhe nismat e integritetit, ata u ndihmojnë pjesëmarrësve të shohin se etika publike nuk është larg jetës së përditshme, por pjesë e mënyrës se si funksionojnë komunitetet.

TEMAT KRYESORE TË MANUALIT

Manuali është organizuar rreth gjashtë temave të ndërlidhura që ndjekin logjikën e toolkit-it dhe materialeve të trajnimit shoqëruese, duke i përkthyer ato në perspektivën e punës rinore dhe fasilimitit.

1. Integriteti publik dhe përgjegjësia personale

Integriteti publik fillon me pritshmërinë që pushteti publik të përdoret për të mirën publike. Për pjesëmarrësit, kjo temë hap pyetjen se si vlerat personale lidhen me rolet institucionale. Integriteti nuk është vetëm çështje ligji; ai është edhe qëndrueshmëri midis përgjegjësive, vendimeve dhe interesit publik.

2. Korrupsioni në institucionet publike dhe mekanizmat e tij

Pjesëmarrësit duhet të kuptojnë se korrupsioni në sektorin publik mund të marrë shumë forma, përfshirë ryshfetin, favorizimin, klientelizmin, abuzimin me diskrecionin, ndikimin e fshehtë, manipulimin e dokumenteve, qasjen selektive në informacion ose mosveprimin e qëllimshëm. Të kuptuarit e modeleve dhe mekanizmave i ndihmon ata të identifikojnë shenja paralajmëruese pa e reduktuar gjithçka në stereotipe.

3. Sundimi i ligjit, llogaridhënia dhe vlerat evropiane

Integriteti i sektorit publik varet nga zbatimi i rregullave në mënyrë të drejtë, transparente dhe të qëndrueshme. Kjo temë e lidh mësimin antikorrupsion me barazinë para ligjit, llogaridhënien publike, pjesëmarrjen demokratike dhe vlerat më të gjera evropiane si dinjiteti, drejtësia dhe qeverisja e përgjegjshme.

4. Konflikti i interesit, etika dhe shërbimi publik transparent

Shumë dilema të sektorit publik përfshijnë zona gri dhe jo skandale dramatike. Pjesëmarrësit duhet të eksplorojnë çfarë do të thotë konflikt interesi, si funksionon vendimmarrja etike në praktikë, pse kanë rëndësi procedurat transparente dhe si kompromiset e vogla mund të dobësojnë me kalimin e kohës besueshmërinë institucionale.

5. Raportimi i korrupsionit, sinjalizimi dhe mjetet digjitale

Mekanizmat e raportimit janë thelbësorë, por njerëzit shpesh hezitojnë sepse nuk dinë çfarë mund të raportohet, cili kanal është i përshtatshëm ose si të mbrojnë veten dhe të tjerët. Kjo temë kombinon parimet e raportimit të sigurt me përdorimin realist të mjeteve digjitale, trajtimin e provave dhe ndërgjegjësimin për kornizat e mbrojtjes së sinjalizuesve.

6. Angazhimi qytetar, pjesëmarrja e të rinjve dhe veprimi kolektiv

Puna antikorrupsion është më e fortë kur nuk kufizohet vetëm te ankesa ose ekspozimi. Të rinjtë mund të kontribuojnë edhe përmes monitorimit, diskutimit publik, fushatave të ndërgjegjësimit, proceseve pjesëmarrëse, kartave të integritetit, dialogut komunitar dhe bashkëpunimit ndërsektorial. Kjo temë e zhvendos procesin e të nxënimit nga njohja drejt veprimit.

7. Mësimet kryesore nga ky seksion

Temat e mësipërme duhet të kuptohen si përforcuese të ndërsjella. Integriteti mbështet besimin; llogaridhënia i jep integritetit kuptim praktik; mekanizmat e raportimit krijojnë rrugë për përgjigje; dhe pjesëmarrja qytetare ndihmon që institucionet publike të mos bëhen të mbyllura, të errëta ose të pandjeshme.

Pyetje reflektimi	Hap i mundshëm veprimi
Ku ndihen më shpesh njerëzit në komunitetin tim të trajtuar padrejtësisht nga institucionet publike?	Hartëzoni një udhëtim nëpër një shërbim publik dhe identifikoni ku mund të shfaqet paqartësia ose trajtimi i pabarabartë.
Çfarë e bën të vështirë që njerëzit të flasin hapur për korrupsionin?	Diskutoni pengesa si frika, normalizimi, mungesa e besimit ose pasiguria rreth kanaleve.
Si mund të forcohet sjellja etike përpara se të ndodhë shkelja?	Listoni masa të thjeshta parandaluese si kritere të qarta, informacion i hapur dhe qartësi rolesh.

METODAT DHE AKTIVITETET E EDUKIMIT JOFORMAL

Ky seksion i kthen temat kryesore të manualit në praktikë punëtorie. Aktivitetet janë qëllimisht të përshtatshme dhe mund të përdoren në punë rinore, zhvillim stafi, partneritete shkollore, mësim komunitar, trajnime ndërsektorale ose programe lokale ndërgjegjësimi.

1. Si të përdoret ky seksion

- Zgjidhni aktivitetet sipas prejardhjes së pjesëmarrësve, kohës në dispozicion dhe nivelit të njohurive institucionale në dhomë.
- Përshtatini shembujt me kontekstin lokal, por shmangni përmendjen e rasteve reale në mënyra që mund të bëhen shpifëse ose politikisht të rrezikshme.
- Gjithmonë përfshini një përmbledhje/reflektim. Faza e reflektimit është vendi ku përvoja bëhet mësim.
- Kur punoni me grupe të përziera, shpjegoni qartë termat dhe mos supozoni se të gjithë ndajnë të njëjtin kuptim për administratën publike.

2. Model aktiviteti

Komponenti	Përshkrimi
Titulli	Një titull i qartë dhe motivues që tregon qëllimin e aktivitetit.
Objektivat	Çfarë duhet të kuptojnë, praktikojnë ose reflektojnë pjesëmarrësit.
Kohëzgjatja	Koha e përafërt e nevojshme, duke përfshirë diskutimin dhe përmbledhjen.
Materialet	Flipchart-e, kartela, markerë, skenarë të shtypur, shënime ngjithëse ose mjete digjitale.
Udhëzimet	Rend hap pas hapi që fasilitatori mund ta ndjekë lehtë.
Reflektimi	Pyetje kryesore për lidhjen e aktivitetit me integritetin publik dhe jetën e përditshme.
Rezultatet e të nxënit	Përfitimet e synuara në njohuri, aftësi, qëndrime ose gatishmëri për veprim.

3. Shembuj të aktiviteteve të mësimit joformal

Harta e udhëtimit të shërbimit publik

Pjesëmarrësit ndjekin një udhëtim real ose imagjinar nëpër një shërbim publik, si aplikimi për bursë, qasja në një shërbim shëndetësor, dorëzimi i një kërkesë për leje ose përdorimi i një programi komunal. Ata identifikojnë pikat ku informacioni, diskrecioni, kohët e pritjes, ndikimi informal ose trajtimi i pabarabartë mund të krijojnë rreziqe korrupsioni. Reflektim: Ku shfaqet së pari paqartësia dhe cilat masa të thjeshta do ta bënin procesin më të drejtë dhe më transparent?

Lojë me role për etikën në shërbimin publik

Grupet e vogla marrin dilema të shkurtra që përfshijnë dhurata, presion nga eprorët, trajtim preferencial, lidhje familjare, dokumentacion të munguar ose kërkesa për favore jozyrtare. Pjesëmarrësit interpretojnë skenarin dhe diskutojnë se si do të dukej një përgjigje etike. Reflektim: Cilat presione ndikuan në çdo vendim dhe si mund të mbrojnë njerëzit integritetin kur situata është shoqërisht ose institucionalisht e ndërlikuar?

Puzzle i prokurimit

Pjesëmarrësit rindërtojnë një skenar prokurimi ose financimi duke përdorur kartela që përfaqësojnë faza, aktorë, dokumente dhe shenja paralajmëruese. Detyra është të identifikohet ku kriteret bëhen të paqarta, si mund të fshihet ndikimi dhe cilat kontrole do të ulnin rrezikun. Reflektim: Cilat shenja paralajmëruese ishin më të lehta për t'u anashkaluar dhe pse proceset komplekse ndonjëherë e mbrojnë keqbërjen në vend që ta parandalojnë atë?

Laboratori i rrugëve të raportimit

Grupi analizon skenarë të shkurtër dhe vendos çfarë mund të raportohet, cilat informacione kanë rëndësi, cilat kanale mund të jenë relevante dhe cilat konsiderata sigurie duhet të merren parasysh. Reflektim: Çfarë i ndalon njerëzit të raportojnë edhe kur diçka duket e gabuar dhe çfarë e bën një rrugë raportimi të duket e besueshme?

Teatri-forum: sinjali paralajmërues i injoruar

Pjesëmarrësit luajnë një skenë të shkurtër në të cilën një shenjë e hershme e keqbërjes injorohet në një institucion ose shërbim publik. Spektatorët mund ta ndalojnë skenën, të zëvendësojnë personazhe dhe të testojnë përgjigje të ndryshme. Reflektim: Cila ndërhyrje e ndryshoi rezultatin më efektivisht dhe çfarë tregon kjo për pushtetin, heshtjen dhe përgjegjësinë?

Kanavacë fushate për besim dhe llogaridhënie

Ekipet hartojnë një fushatë, ngjarje, dialog ose veprim krijues lokal të thjeshtë që promovon besimin publik, trajtimin e barabartë, procedurat transparente ose mbikëqyrjen komunitare. Reflektim: Si mund të komunikohet integriteti i sektorit publik në mënyrë konkrete, jo moralizuese dhe domethënëse për audiencat lokale?

4. Këshilla për fasilitatorët

- Kornizoni korrupsionin si çështje sistemi, si edhe çështje etike. Shmangni paraqitjen e tij vetëm si dështim i disa individëve të këqj.
- Përdorni shembuj konkretë, por mbajini mjaft të përgjithshëm për të mbrojtur privatësinë dhe për të shmangur përshkallëzimin politik.
- Pranoni se disa pjesëmarrës mund të kenë përvoja të drejtpërdrejta negative me institucionet publike. Krijoni hapësirë për emocion pa lejuar që grupi të kalojë në akuza ose armiqësi.
- Balancojeni kritikën me mundësinë për veprim. Pjesëmarrësit duhet të largohen me mjete dhe ide, jo vetëm me frustrim.
- Përdorni metoda vizuale kur temat duken abstrakte. Hartat, kartelat, afatet kohore dhe përshkrimet e roleve shpesh i bëjnë proceset institucionale më të kuptueshme.
- Përshtatni kompleksitetin e gjuhës. Terma si prokurim, sinjalizim, konflikt interesi ose mbikëqyrje mund të kenë nevojë për shpjegim të thjeshtë.

5. Tabela e kontrollit për fasilitatorët

Detyra	Udhëzim
Përgatitni kontekstin	Qartësoni objektivin, profilin e grupit dhe nivelin e njohurive paraprake para zgjedhjes së metodave.
Siguroni siguri	Dakordësoni respektin, konfidencialitetin dhe mënyrën e trajtimit të mosmarrëveshjeve ose zbulimeve të ndjeshme.
Promovoni pjesëmarrjen	Përdorni formate që u lejojnë pjesëmarrësve më të heshtur dhe grupeve me përvojë të përzier të kontribuojnë.
Lehtësoni reflektimin	Gjithmonë bëni përmbledhje pas aktivitetit dhe lidhni atë me institucionet publike, të drejtat dhe llogaridhënien.
Shmangni pretendimet e tepërta	Mos veproni si hetues apo këshilltar ligjor; referojini pjesëmarrësit te mbështetja e përshtatshme kur është e nevojshme.
Mblidhni mësimet	Përdorni shënime të shkurtra reflektimi, formularë vlerësimi ose takime pasuese për të kapur ndikimin dhe nevojat e ardhshme.

MJETE PËR PUNËTORËT RINORË

Ky kapitull mbledh udhëzime praktike që i ndihmojnë fasilitatorët të punojnë me përgjegjësi me një çështje që mund të jetë politikisht e ndjeshme, emocionalisht e ngarkuar dhe ligjërisht komplekse.

1. Fasilitimi i temave të ndjeshme

- Vendosni rregulla bazë herët dhe rikthejuni atyre nëse diskutimi bëhet i tensionuar.
- Dalloni qartë midis diskutimit të modeleve dhe ngritjes së pretendimeve për individë realë.
- Pranoni se zemërimi, cinizmi ose mosbesimi mund të jenë pjesë e përvojës së jetuar të pjesëmarrësve, por drejtojeni grupin drejt analizës dhe përgjigjes konstruktive.
- Dijeni kur të ndaloni, të ridrejtoni ose të kaloni në çifte ose grupe të vogla nëse një diskutim plenar bëhet i pasigurt ose i polarizuar..

2. Zhvillimi dhe kujdesi për veten i fasilitatorit

- Fasilitatorët duhet të vazhdojnë të mësojnë për integritetin publik, pjesëmarrjen rinore, mjetet digjitale të raportimit dhe mbrojtjen.
- Reflektimi pas çdo sesiioni është thelbësor: çfarë funksionoi mirë, ku hezituan pjesëmarrësit dhe cilat koncepte kanë nevojë për shpjegim më të qartë?
- Mbështetja nga kolegët dhe bashkëfasilitimi janë veçanërisht të vlefshme kur punohet me tema të rënda me konflikt ose institucionalisht të ndjeshme.
- Kujdesi për veten ka rëndësi. Puna e përsëritur me padrejtësinë, frustrimin ose mosbesimin mund të çojë në lodhje nëse nuk ka kohë për përpunim dhe mbështetje.

3. Përshtatja e përmbajtjes

- Përdorni gjuhë, shembuj dhe raste studimi që i përshtaten moshës së pjesëmarrësve, njohurive institucionale dhe kontekstit lokal.
- Për grupet më të reja, përqendrohuni te drejtësia, trajtimi i barabartë, besimi publik dhe shërbimet e përditshme publike para se të kaloni në tema më teknike.
- Për grupe të përziera të të rriturve, lidhni materialin me proceset reale institucionale, mekanizmat lokalë të pjesëmarrjes dhe rrugët e raportimit.

- Merrni parasysh qasshmërinë, shkrim-leximin, përfshirjen e aftësisë së kufizuar dhe diversitetin gjuhësor kur hartoni materiale dhe formate diskutimi.

4. Ndërtimi i partneriteteve

- Mësimi i fortë antikorrupsion shpesh përfiton nga bashkëpunimi me organizata të shoqërisë civile, shkolla, universitete, komuna, organe integriteti, edukatorë mediatikë dhe grupe komunitare.
- Partneritetet mund të ofrojnë shembuj rastesh, folës të ftuar, mundësi për veprim lokal, rrugë referimi dhe legjitimitet më të madh për nismat e udhëhequra nga të rinjtë.
- Bashkëpunimi ndërsektorial është më efektiv kur rolet janë të qarta dhe kur pjesëmarrja e të rinjve vlerësohet vërtet, jo thjesht në mënyrë simbolike.

5. Komunikimi dhe shtrirja

- Përdorni gjuhë të qartë dhe të qasshme. Njerëzit angazhohen më lehtë me drejtësinë, besimin, transparencën dhe cilësinë e shërbimeve publike sesa me zhargon ligjor abstrakt.
- Tregoni histori që ilustrojnë pse integriteti ka rëndësi për jetën reale: qasje në shërbime, trajtim i barabartë, infrastrukturë e sigurt, procedura të pastra dhe institucione të besueshme.
- Jini transparentë në praktikën tuaj të punës rinore duke shpjeguar qëllimet, metodat, kufijtë dhe mënyrën se si do të përdoren kontributet e pjesëmarrësve.

6. Monitorimi dhe vlerësimi

- Matni më shumë sesa njohurinë. Ndryshimet në vetëbesim, fjalor, gatishmëri për të diskutuar dilema etike dhe gatishmëri për veprim qytetar janë gjithashtu rezultate domethënëse.
- Përdorni mjete të thjeshta si pyetje hyrëse dhe dalëse, shënime vëzhgimi, kartela reflektimi, ditarë mësimi dhe biseda të shkurtra pasuese.
- Ftojini pjesëmarrësit të vlerësojnë rëndësinë, sigurinë emocionale dhe dobishmërinë praktike të aktiviteteve, jo vetëm vetë përmbajtjen.

NGA TË MËSUARIT TEK VEPRIMI

Edukimi antikorrupsion bëhet më domethënës kur pjesëmarrësit mund ta lidhin atë me mundësi reale për veprim. Veprimi lokal nuk ka pse të fillojë me një fushatë të madhe. Ai mund të nisë me një dialog, një ushtrim hartëzimi, një punëtori shkollorë, një rekomandim të udhëhequr nga të rinjtë ose një nismë që i ndihmon njerëzit të kuptojnë më qartë një proces publik.

Fasilitatorët mund ta mbështesin këtë kalim duke ndihmuar grupet të identifikojnë qëllime realiste, të hartëzojnë aleatë, të mendojnë për sigurinë, të përcaktojnë mesazhe dhe të zgjedhin veprime që i përshtaten kapacitetit të tyre. Qëllimi nuk është aktivizmi për hir të aktivizmit, por krijimi i angazhimit të informuar, etik dhe konstruktiv.

1. Nga reflektimi te nisma

Pas një trajnimit ose punëtore, pyetni pjesëmarrësit se cila çështje u duk më urgjente, më e dukshme ose më e rëndësishme për komunitetin e tyre. Nxitini të kalojnë nga shqetësimet abstrakte të mjedise specifike si shkollat, këshillat rinorë komunalë, transporti publik, sistemet e bursave, shërbimet e lagjes ose proceset e buxhetimit lokal.

2. Hartimi i veprimeve lokale

Veprimet e mundshme përfshijnë dialogë të udhëhequr nga të rinjtë me institucionet lokale, shpjegues të informacionit publik, fushata ndërgjegjësimit për trajtim të barabartë, karta integriteti, udhëzues për rrugët e raportimit, diskutime publike të bazuara në teatër, rrëfim në rrjete sociale ose hartëzim komunitar të përvojave me shërbimet publike. Një veprim i mirë lokal ka audiencë të qartë, fushëveprim realist dhe qëllim transparent.

3. Bashkëpunimi dhe efekti shumëfishues

Kur të rinjtë dokumentojnë dhe ndajnë atë që mësojnë, ata mund ta shumëfishojnë ndikimin e një trajnimit në shumë biseda. Shkollat, OJQ-të, qendrat komunitare, mediat lokale dhe rrjetet rinore mund të ndihmojnë të gjitha në zgjerimin e shtrirjes së nismave të fokusuara në integritet.

4. Mbajtja e ndikimit afatgjatë

Ndikimi i qëndrueshëm shpesh varet nga ndjekja. Nxitini grupet të rishikojnë çfarë ndodhi pas një aktiviteti, të rishohin qëllimet e tyre, të festojnë sukseset e vogla dhe të mbajnë lidhje me institucionet ose organizatat mbështetëse. Ndryshimi afatgjatë rritet përmes përsëritjes, besimit dhe shembujve të dukshëm të praktikës së drejtë.

REFLEKTIVE PËRFUNDIMTARE

Korrupsioni në sektorin publik mund të duket i largët, teknik ose i paprekshëm, por efektet e tij janë thellësisht njerëzore. Ai përcakton nëse njerëzit u besojnë institucioneve, nëse shërbimet arrijnë te ata që kanë nevojë për to dhe nëse rregullat zbatohen në mënyrë të drejtë. Për punën rinore, kjo do të thotë se edukimi antikorrupsion nuk ka të bëjë vetëm me ndërgjegjësimin ligjor; ai ka të bëjë edhe me dinjitetin, drejtësinë, pjesëmarrjen dhe aftësinë për të imagjinuar institucione publike që e meritojnë besimin.

Ky manual i fton fasilitatorët të punojnë me durim, përgjegjësi dhe krijimtari. Kur të rinjtë dhe komunitetet mësojnë të njohin shenjat paralajmëruese, të diskutojnë dilema etike, të kuptojnë rrugët e raportimit dhe të hartojnë përgjigje kolektive, ata forcojnë si kulturën demokratike ashtu edhe llogaridhënien praktike publike.

BURIME DHE REFERENCA

1. Kornizat dhe dokumentet kryesore të politikave

- Konventa e Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit (UNCAC).
- Rekomandimi i OECD-së për Integritetin Publik.
- Direktiva (BE) 2019/1937 për mbrojtjen e personave që raportojnë shkelje të së drejtës së Bashkimit.
- Objektivi i Zhvillimit të Qëndrueshëm 16: Paqe, Drejtësi dhe Institucione të Forta.
- Vlerat e Bashkimit Evropian dhe materialet për sundimin e ligjit të publikuara nga institucionet e BE-së.

2. Burime të dobishme për punën rinore

- Qendrat Burimore SALTO Youth - kurse trajnimi, mjete dhe publikime për punën rinore.
- Portali Evropian i Rinisë - burime për pjesëmarrje, vullnetarizëm, mobilitet dhe angazhim qytetar.
- Portofoli i Punës Rinore i Këshillit të Evropës - kornizë kompetencash dhe mbështetje për vetëreflektim për punëtorët rinorë.
- Compass dhe Compasito - manuale të Këshillit të Evropës për edukimin për të drejtat e njeriut dhe mësimin joformal.

3. Toolkit-e digjitale dhe burime online

- Transparency International - përkufizime, burime sektoriale, shpjegues antikorrupsion dhe udhëzime raportimi.
- Modulet mësimore të UNODC-së dhe burimet për integritet publik.
- Burimet e OECD-së për integritetin publik, sondazhet e besimit dhe materialet parandaluese.
- Platforma e rezultateve të projekteve Erasmus+ - shembuj të projekteve qytetare dhe arsimore që mund të frymëzojnë hartimin e veprimeve lokale.

4. Fjalorth i termave kryesore

Termi	Kuptimi
Integriteti publik	Përdorimi i qëndrueshëm i pushtetit publik dhe burimeve publike për të mirën publike.
Korrupsioni	Abuzimi me pushtetin e besuar për përfitim privat, duke përfshirë ryshfetin, favorizimin, klientelizmin dhe manipulimin e procedurave.
Konflikti i interesit	Një situatë në të cilën interesat private mund të ndikojnë në mënyrë të papërshtatshme të detyrat publike ose vendimmarrja.
Transparenca	Hapja në procedura, informacion dhe vendimmarrje që mundëson kontroll publik.
Llogaridhënia	Detyrimi për të shpjeguar, justifikuar dhe marrë përgjegjësi për vendimet dhe veprimet.
Sinjalizimi	Raportimi i keqberjes, parregullsive ose shkeljeve përmes kanaleve të përshtatshme të brendshme ose të jashtme.
Edukimi joformal	Mësim i strukturuar jashtë sistemeve formale të arsimit, i bazuar në pjesëmarrje, përvojë dhe reflektim.
Pjesëmarrja qytetare	Përfshirja aktive e qytetarëve në jetën publike, përfshirë dialogun, mbikëqyrjen, avokimin dhe veprimin komunitar.

SHTOJCA

1. Shembull agjende punëtorie

Sesioni	Koha	Përmbajtja
Hapja dhe marrëveshjet e grupit	30 min	Mirëseardhje, objektivat, pritjet dhe rregullat e sigurisë për diskutim.
Të kuptuarit e korrupsionit në jetën publike	60 min	Hyrje e shkurtër plus hartëzim i udhëtimit të shërbimit publik.
Pushim	15 min	Pauzë e shkurtër.
Etika dhe konflikti i interesit	75 min	Lojë me role dhe përmbledhje mbi dilemat etike në shërbimin publik.
Pushim dreke	45 min	Pauzë.
Rrugët e raportimit dhe mjetet digjitale	60 min	Punë me skenarë: çfarë të raportohet, ku dhe si.
Hartimi i një veprimi lokal	60 min	Planifikim në grupe të vogla i një nisme realiste komunitare ose rinore.
Reflektimi përmbyllës dhe vlerësimi	15 min	Mësimet kryesore, hapat e ardhshëm dhe vlerësimi.

2. Formular reflektimi për pjesëmarrësin

Emri: _____ Data: _____

Titulli i aktivitetit ose sesionit: _____

1. Cila ide ose shembull nga sot më mbeti më fort në mendje?
2. Cila pjesë e sesionit u duk më e rëndësishme për jetën, shkollën, punën ose komunitetin tim?
3. Çfarë mësova për drejtësinë, besimin publik ose korrupsionin që nuk e kisha marrë parasysh më parë?
4. Cili është një veprim, pyetje ose bisedë që dua ta çoj përpara pas këtij sesioni?
5. Çfarë mbështetjeje ose informacioni do të më ndihmonte ta eksploroja më tej këtë temë?

3. Lista e vetëvlerësimit për punëtorët rinorë

Pika e kontrollit	Pyetje vetëvlerësimi
Para aktivitetit	A kam përcaktuar objektiva të qarta të të nxënit dhe a kam zgjedhur metoda që i përshtaten grupit?
Gjuha dhe shembujt	A kam zgjedhur shembuj që janë të kuptueshëm, relevantë dhe të sigurt për t'u diskutuar?
Siguria e grupit	A kam përgatitur mënyra për të reaguar nëse diskutimi bëhet i tensionuar, personal ose politikisht i ndjeshëm?
Pjesëmarrja	A lejon formati që pjesëmarrësit më të heshtur dhe stilet e ndryshme të të nxënit të angazhohen?
Përmbledhja	A kam rezervuar mjaft kohë për reflektim, jo vetëm për vetë aktivitetin?
Ndjekja	A e dinë pjesëmarrësit ku të gjejnë informacion, mbështetje ose udhëzime raportimi nëse u nevojiten?

4. Model formulari vlerësimi

Pyetje	Përgjigjja e pjesëmarrësit
Sa i dobishëm ishte sesi për të kuptuar korrupsionin në sektorin publik?	-----
Cila metodë ose aktivitet ju ndihmoi të mësoni më mirë dhe pse?	-----
A u ndjetë se sesi ishte i sigurt dhe respektues për diskutim?	-----
Cila temë duhet të eksplorohej më thellë në sesionet e ardhshme?	-----
Cila është një ide ose veprim që po merrni me vete?	-----

5. Shembull i një plani të thjeshtë veprimi lokal

Titulli i iniciativës: Të rinjtë për shërbime publike të drejta

Objektivi: Të ndihmohen të rinjtë të kuptojnë se si funksionon një shërbim publik lokal, ku ka rëndësi transparenca dhe si mund të kontribuojnë qytetarët në qasje të drejtë dhe llogaridhënie.

Aktivite të mundshme: krijimi i një shpjguesi miqësor për të rinjtë mbi një proces shërbimi; organizimi i një dialogu me një institucion lokal; mbledhja e përvojave anonime përmes një sondazhi të thjeshtë; paraqitja e rekomandimeve për informacion më të qartë dhe trajtim të barabartë; publikimi i një fushate të shkurtër vizuale për besimin publik.

Afati kohor: 2-3 muaj

Partnerë të mundshëm: organizatë rinore, shkollë, komunë, media lokale, organ integriteti, zyra e ombudspersonit ose nismë komunitare.

Rezultatet e pritshme: kuptim më i fortë i procedurave publike; vetëbesim më i madh për të diskutuar drejtësinë dhe llogaridhënien; kontribut praktik i udhëhequr nga të rinjtë për shërbime publike transparente.

Prezantimi i organizatave pjesëmarrëse dhe përfaqësuesve të tyre në projekt

Titulli	Organizata	Rol
Zoran Dabetic	EPEKA Montenegro	Koordinatori
Nermina Simoncic	EPEKA Sllovenia	Koordinatori
Stefan Simoncic	EPEKA Sllovenia	Koordinatori
Matej Tisaj	EPEKA Serbi	Koordinatori
Milica Nedeljkovic	EPEKA Serbi	Ndihmës Koordinator
Belma Muratovic	EPEKA Montenegro	Ndihmës Koordinator
Jerica Lorenci	EPEKA Sllovenia	Ndihmës Koordinator
Atli Thor Fanndal	TRANSPARENCY INTERNATIONAL Islanda	Ndihmës Koordinator

PARTNERËT

EPEKA Montenegro (organizata udhëheqëse)

Shoqata Shkencore Kërkimore për Art, Programe Kulturore, Arsimore dhe Teknologji EPEKA (Mali i Zi) vepron në Berane, një zonë rurale me papunësi të lartë të të rinjve dhe qasje të kufizuar në arsimin joformal. Në kuadër të DigitalVSCorrupt, ajo koordinon zbatimin e përgjithshëm, menaxhimin dhe monitorimin, dhe udhëheq punëtoritë kombëtare për ndërtimin e kapaciteteve të fokusuar në transparencën e mbështetur nga TIK dhe ndërgjegjësimin komunitar në Mal të Zi.

EPEKA Slovenia

Një ndërmarrje sociale joqeveritare aktive në qytetarinë e BE-së, punën rinore dhe përfshirjen. EPEKA Slloveni bashkë-organizon nisjen e partnerëve, mbështet menaxhimin dhe bashkë-zhvillon Modulin e transparencës të bazuar në TIK të frymëzuar nga modeli ERAR; ajo gjithashtu pret konferencën përfundimtare dhe mbështet diseminimin në nivel BE-je.

EPEKA Serbia

OJQ e fokusuar te të rinjtë nga Nishi me përvojë të fortë në mobilitet dhe përfshirje (duke përfshirë të rinjtë romë dhe migrantë). Në projekt, EPEKA Serbi bashkë-udhëheq trajnimet, mbështet dialogun rinor Kosovë–Serbi përmes aktiviteteve të përbashkëta me CET Prizren dhe piloton fushata lokale mbi integritetin në shërbimet publike.

CET Prizren (Kosovë)

Qendra për Edukim dhe Trajnim Prizren promovon vlerat demokratike dhe pjesëmarrjen e të rinjve. Në DigitalVSCorrupt ajo bashkë-dizajnon përmbajtje trajnimi miqësore për të rinjtë, bashkë-organizon punëtoritë për ndërtimin e kapaciteteve në Kosovë dhe bashkëpunon me EPEKA Serbi për të forcuar besimin, dialogun dhe njohuritë antikorupsion te të rinjtë.

Phiren Amenca (Belgjikë)

Rrjet ndërkombëtar rinor rom me kapacitet të fortë informimi dhe avokimi. Udhëheq diseminimin në nivel BE-je, mbështet masat e përfshirjes në të gjitha aktivitetet dhe mentoron ekipet e fushatave rinore për të arritur audiencë të ndryshme me narrativa përfshirëse.

Transparency International Island

Sjell ekspertizë globale kundër korrupsionit, mjete praktike për hartëzimin dhe raportimin e rrezikut, dhe bashkë-autorizon seksionet e manualit të punës rinore mbi korrupsionin në institucionet publike dhe rrugët e llogaridhënies.

Институт за применети истражувања за бизнис (Македonia e Veriut)

Mbështet fushën "Korrupsioni në biznes" me seanca mbi rreziqet e prokurimit, konfliktet e interesit dhe zotimet e integritetit të NVM-ve. Bashkë-organizon punëtori kombëtare me dhoma/ndërmarrës.

QENDRA Open Doors (Shqipëri)

Një qendër e shoqërisë civile e orientuar drejt të rinjve që angazhon komunitetet në arsimin joformal dhe veprimin qytetar. Udhëheq punëtori për ndërtimin e kapaciteteve në Shqipëri dhe kontribuon me studime rastesh mbi integritetin e shërbimeve lokale.

Europe for You (Çeki)

Mbështet komunikimin, dizajnimin e fushatave dhe formatet krijuese të diseminimit.

FEIO (Poloni)

Fondacion edukimi/informimi që kontribuon në dizajnimin e aktiviteteve të bazuara në kërkim, anketa të shpejta dhe mjete vlerësimi para/pas të përshtatshme për mjediset rinore.

AKUSTIKUM (Bosnjë dhe Hercegovinë)

Organizatë kulturore që përdor media kreative dhe Metoda audio-vizuale. Bashkë-udhëheq tri rezultatet "simulim video" (sektori publik, biznesi, sinjalizimi), duke përfshirë krijimin e skenarëve vizualë dhe bashkë-krijimin me të rinjtë.

LIDSK (Turqi)

Organizatë për zhvillimin e të rinjve që fokusohet në aftësitë qytetare dhe dialogun. Pret punëtori për ndërtimin e kapaciteteve në Turqi dhe kontribuon me Metoda lehtësimi për grupe të ndryshme.

Arcigay (Itali)

Organizatë kombëtare e shoqërisë civile me ekspertizë në edukimin e bazuar në të drejta dhe lehtësimin e hapësirave të sigurta. Kontribuon me strategji përfshirjeje, protokolle etike dhe mesazhe fushatash mbi barazinë dhe integritetin.

Të gjithë partnerët bashkëpunojnë përmes thirrjeve mujore koordinuese, shablloneve të përbashkëta dhe vizitave të përbashkëta monitoruese.

<https://www.digitalvscorrupt.eu>

Co-funded by
the European Union

DIGITAL VS CORRUPT

